

Артър Конан Дойл

Приключението със
строителния предприемач
от Норуд

I.

– От гледна точка на експерта – рече веднъж Холмс – Лондон стана най-скупният град откъм престъпленията след смъртта на професор Мориарти.

– Едва ли ще се съгласят с вас примерните граждани – казах аз.

– Разбира се – усмихна се Холмс. – Не искам да съм себелюбив.

Току-що бяхме свършили закуската си и се отстранявахме от масата, но приятелят ми явно искаше да продължим да говорим по темата.

– Обществото разбира се, спечели от кончината на професора, по този въпрос няма спор, но бедният, лишен от работа специалист като мен, остава без всякакво сносно занимание. Докато беше жив Мориарти, утринните вестници даваха определени надежди за бъдещи схватки. Понякога, Уотсън, аз виждах в някое малко съобщение следа, напомняне, вниманието ми се изостряше, бях нащрек. Фактът, че великият зъл ум на професора съществува, можеше да се долови по най-малкото трепване в края на паяжината. Само от това движение аз разбирах, че в центъра на огромната паяжина е концентрирана и действа съвършената и умна машина, наречена професор Мориарти. За моята работа като експерт по престъпленията от висок ранг нито една столица не беше в състояние да ми даде такива възможности, както милионния Лондон. А сега...

Холмс сви рамене, без да иска да коментира по-нататък своите заслуги по ликвидирането на професора, като явно скромничеше в този случай. Бяха минали няколко месеца от завръщането на приятеля ми, което аз описях в разказа „Приключение в пустия дом“. По негово настояване аз се завърнах в нашата стара квартира на Бейкър стрийт, за да делим заедно доброто и лошото на ергенския живот. Частната си клиентела в Кенсингтън продадох доста изгодно на един млад лекар, на име Уорнър. Той почти без възражения прие предложената от мен висока цена, нещо, което ме учуди, но след години успях да си обясня този факт. Оказа се, че доктор Уорнър е далечен роднина на Холмс и последният явно му бе осигурил част от средствата за тази сделка.

Не може да се каже, че откак се пренесох в старата квартира, животът ни беше протекъл монотонно. Сега, когато преглеждам записките си от този период, виждам случая с документите на президента Мурильо, а също и рискованото приключение с холандския параход „Фрайлънд“,

при което едва не загубихме живота си. Студената и горда натура на Холмс стана причина подробностите от това приключение да не видят бял свят до момента.

И така, поддържайки този полусериозен разговор, можеше да настъпи краят на деня, ако вниманието ни не беше привлечено от лудешко звънене, след което последва удар, нанесен вероятно с юмрук по външната врата. Някой шумно влезе в коридора, по стълбите се чува бързи стъпки и след това в стаята се втурна млад човек с безумен поглед, блед, раздърпан и задъхан. Той ни погледна и като долови въпросителните ни погледи явно се опомни и започна да се извинява за неприличното си нахлуване.

– Извинете, господин Холмс – извика той. – Не се сърдете. Полудявам, господин Холмс! Аз съм нещастният Джон Хектор Макфарлан.

Той произнесе името си така, сякаш това беше достатъчно да обясни посещението и поведението му, но и по лицето на Холмс не личеше, че знае нещо повече от мен.

– Вземете цигара, господин Макфарлан, – каза Холмс, като му поднесе табакерата. – Убеден съм, че моят другар доктор Уотсън би ви предписал успокояващо лекарство. През последните дни е много горещо. А сега, ако се чувствувате малко по-добре, моля седнете отново и ни разкажете тихо и спокойно кой сте и какво желаете. Вие си казахте името така, като че ли би трябвало да го знаем, но повярвайте ми, освен че не сте женен, че сте юрист и че страдате от задух, друго нищо не ни е известно за вас.

Тъй като съм запознат с методите на моя приятел, не ми беше трудно да проследя наблюденията му: дрехите носеха отпечатък на немарливост, от джоба му стърчаха някакви съдебни книжа, емблемата на юристите беше закачена за верижката на часовника, а задуха като лекар можях да констатирам веднага. Нашият клиент облещи очи от учудване.

– Всичко това е вярно, господин Холмс, а като притурка към казаното съм и най-нещастният човек в целия Лондон. Умолявам ви, не ме изоставяйте, господин Холмс! Ако дойдат да ме задържат преди да съм ви разказал историята си, помолете ги да ми дадат възможност да ви разкажа всичко! Бих отишъл с радост в затвора, ако зная, че ще защитавате моите интереси!

– Защо да ви арестуват! – извика Холмс, – Това наистина е много прия... много любопитно. По какво обвинение очаквате да ви задържат?

– По обвинение в убийството на господин Джоунас Олдакр от Норуд.

Лицето на приятеля ми изрази съчувствие и, както ми се стори, не без примес на удоволствие.

– А пък аз ей сега по време на закуската – рече Холмс – коментирах с моя другар доктор Уотсън, че сензационните случки изчезнаха от вестниците.

Нашият посетител протегна ръката си, която все още трепереше и взе от коленете на Холмс „Дейли Телеграф“.

– Ако бяхте надзърнал във вестника, щеше да ви стане ясно защо мисля, че моето име е известно вече на всички. Тогава бихте оценил важноста на всичко, което ще ви разкажа.

Той разтвори вестника и посочи някъде в средната страница.

– Ето го тук и с ваше позволение ще ви прочета съобщението. Слушайте, господин Холмс. То е озаглавено: „Тайнствена случка в Долни Норуд, Изчезването на известния строителен предприемач. Подозира се убийство и палеж. Ключът за откриване на престъпника.“ Та ето, с този ключ те вече действуват, господин Холмс, Зная, че той ще ги доведе неизбежно до мен. Следяха ме още от станцията на Лондон Бридж. Сигурен съм, че само чакат заповедта за задържането ми.

Младият мъж отчаяно кършеше ръце и не можеше да стои спокоен на стола. Погледнах с любопитство човека, обвинен в такова жестоко престъпление. Той беше светлорус с някаква, бих я нарекъл, безцветна красота, с изплашени гълъбови очи, гладко избръснато лице и недотам очертани чувствени устни.

Беше сигурно двадесет и седем годишен. Облеклото и държането му издаваха човек от средната класа. От джоба на леката лятна дреха стърчеше снопче надписани съдебни актове; които именно издаваха занятието му.

– Да не губим време – каза Холмс. – Уотсън, моля, вземете вестника и прочетете съобщението.

Под заглавието, което ни беше посочил нашият посетител и което беше набрано с едри букви, аз прочетох пълната с намеци и внушения статия:

„Миналата нощ или днес призори, в Долни Норуд е станало събитие, което опасяваме се, сочи на извършено тежко престъпление. Господин Джоунас Олдакр е добре известен жител на това предградие. В продължение на дълги години се е занимавал със строително предприемачество. Господин Олдакр е неженен, петдесет и две годишен и живее в Дик Ден Хауз в края на ул.

Сидънъм. Познават го като човек с особени навици. Живее усамотено. Преди няколко години съвсем престанал да се занимава със строителство, от която професия, както се говори, е натрупал добро състояние. Независимо от това в двора, зад къщата все още съществувал склад с дървен материал за строеж. Миналата нощ една от грамадите с греди е пламнала. Веднага на мястото на пожара е пристигнала пожарната команда, но сухите греди пламтели с голяма сила и намесата на пожарникарите е била безуспешна. Гредите изгорели. Този случай изглежда е щял да бъде причислен към обикновените, но някои факти загатват за престъпление. Присъстващите били учудени, че на местопроизшествието не се е явил самият стопанин, а след направената проверка се установило, че той е изчезнал от дома си. Огледът на спалнята му установил, че леглото не е оправяно за спане, огнеупорният шкаф е бил отворен, някои важни документи са разхвърляни из стаята и най-после, че е имало признаци за борба на живот и смърт, тъй като са открити следи от кръв и един дъбов бастун, чиято дръжка е била също леко зацапана с кръв. Знае се, че късно вечерта господин Джоунас Олдакр е приел в спалнята си посетител – младият лондонски адвокат Джон Хектор Макфарлан. Полицията счита, че има в ръцете си много убедителни доказателства за причините на престъплението и че скоро ще последват съвсем сензационни разкрития. Малко по-късно. Носят се слухове, че Джон Хектор Макфарлан наистина е задържан по обвинение в убийство. Със сигурност се знае, че е дадена заповед за задържането му. Следствието в Норуд е открило нови зловещи доказателства. Освен признаците на борба в стаята на нещастника, установено е, че френският прозорец е бил отворен, а из двора са открити следи, като че ли нещо е влачено и най-после, установено е, че из пепелта от пожара са намерени останки от изгоряло тяло. Полицията предполага, че е извършено много жестоко престъпление, а именно, че жертвата е била пребита до смърт с бастуна в спалнята, че са ограбени важни книжа, след това трупът е бил завлечен до грамадата с греди, след което материалът е бил подпален, за да се прикрият следите. Воденето на следствието е предадено на опитния инспектор от Скотланд Ярд Лестрейд, който с привичната му прозорливост и енергия следи нишките на престъплението.“

Шерлок Холмс изслуша това интригуващо съобщение със

затворени очи и скръстени ръце.

– Разбира се, този случай има няколко любопитни страни – каза накрая той, – Мога ли да ви запитам, господин Макфарлан, как така сте още свободен при наличието на толкова тежки улики против вашата личност?

– Аз живея в Блукхит с родителите си, господин Холмс, но понеже снощи се наложи да остана до късно у господин Олдакр, преспях в хотела в Норуд. Сутринта излязох оттам и нищо не знаех за престъплението, докато във влака не прочетох това, което вие току що узнахте. Изведнъж аз осъзнах невероятното положение, в което се намирам, и побързах веднага при вас, за да ви поверя съдбата си. Не се и съмнявам, че щяха да ме арестуват или в кантората ми, или у дома. През цялото време чувствах, че някакъв човек ме следи. Боже мой, какво е това?

Раздаде се звън и по стълбите се чуха тежки стъпки. След това на вратата се появи нашият стар приятел инспектор Лестрейд. Зад гърба му заничаха двама въоръжени полицаи.

– Господин Джон Хектор Макфарлан? – запита Лестрейд.

Нашият нещастен посетител пребледня още повече.

– Задържам ви за предумишлено убийство на Джоунас Олдакр от Норуд!

Макфарлан се обърна към нас отчаян и като пребит отново падна на стола.

– Една минута, Лестрейд – каза Холмс. – Половин час по-рано или по-късно не може да има значение за вас. Господинът току що искаше да ни разкаже тази крайно любопитна случка, нещо, което надявам се, сигурно ще ви помогне и на вас.

– Мисля, че не е трудно да се изясни – рязко отвърна Лестрейд.

– Така или иначе, с ваше разрешение, аз съм любопитен да чуя неговия разказ – каза Холмс.

– Ще трябва да удовлетвори молбата ви, господин Холмс, нямам право да ви откажа, тъй като вие два пъти помогнахте на полицията и ние в Скотланд Ярд сме ви задължени – отвърна Лестрейд. – Независимо от това аз трябва да остана при задържания и да го предупредя, че всичко, което той ще каже, може да се използва в негова вреда.

– Аз не желая нищо повече – каза нашият посетител. – Това, за което моля, е да бъде изслушан.

Лестрейд погледна часовника си и рече:

– Давам ви половин час.

II.

– Преди всичко трябва да знаете – започна Макфарлан – че Джоунас Олдакр ми беше съвсем неизвестен. Като име го знаех от моите родители, с които преди много години е поддържал някаква връзка, но явно после, са се разделили. Поради това останах много учуден, когато вчера, около три часа, той дойде при мен в кантората. Учудването ми порасна, когато узнах целта на посещенияето му. Той държеше в ръцете си няколко листчета от бележника си, покрити с драсканици – при тези думи младият човек извади листчетата и ги сложи на масата. „Това е моето завещание – рече той. – Искам да го оформите законно, господин Макфарлан. Ще почакам тук, докато свършите тази работа“. Аз се заех със завещанието и можете ли да си представите степента на вълнението ми, когато разбрах, че с малки изключения, господин Олдакр завещава на мен цялото си имущество. Той беше един доста странен човечец, приличаше ми на пор, имаше бели клепки. Когато го погледнах, ми се стори, че в пронизателните му очи открих, че той добре се забавлява с този случай. Продължих да чета завещанието и продължавах да не вярвам на очите си. Но господин Олдакр ми обясни, че той не е женен, че няма Нито един жив близък роднина и че на млади години е бил приятел с моите родители, чувал е за мен много добри отзиви и че парите му ще попаднат в добри ръце. Разбира се, аз можех само да му бъда благодарен. Завещанието му беше написано както трябва, преписано, подписано и заверено от моя помощник. Ето го – написано е на синя хартия – а това – и той посочи листчетата – са черновите на завещанието. После господин Олдакр ми обясни, че има още някои документи-квитанции, които аз трябва да видя и да проуча. Освен това той подчерта, че няма да бъде спокоен, докато не се свърши цялата тази работа, поради което ме помоли да отида вечерта в дома му в Норуд. „Помнете, дете мое, че не трябва да споменавате за нищо пред родителите си, докато не приведем всичко в ред. Така изненадата ще бъде пълна.“ Той много настояваше на това и аз му дадох дума, че ще мълча.

– Не можете да си представите, господин Холмс, че не можех да му откажа каквото и да е, предвид на чувствата, които ме бяха обзели. В определен смисъл за мен той беше благодетел. Ето защо с телеграма съобщих на родителите си да не ме очакват за вечеря, тъй като имам важна работа и не зная кога ще се прибера у дома. Господин Олдакр ме

беше предупредил, че иска да вечеря с мен не по-рано от девет, тъй като до това време нямало да си бъде вкъщи. Успях да открия дома му доста трудно, беше вече девет и половина, когато влязох у тях и...

– Един момент – прекъсна го Холмс. – Кой ви отвори вратата?

– Жена на средна възраст, вероятно неговата икономка – отговори Макфарлан.

– И навярно тя е съобщила за вас?

– Да.

– Моля, продължете.

След като изтри потното си лице, младият човек продължи.

– Тази жена ме покани в една стая, може би гостната, където беше сложена не особено изискана вечеря. След като се нахранихме, господин Олдакр ме заведе в спалнята, където се намираще тежък огнеупорен шкаф. Той го отвори и извади куп документи, които започнахме да разглеждаме заедно. Свършихме работата между одинадесет и дванадесет часа. За да не безпокоим икономката, Олдакр ме помоли да изляза през френския прозорец, който беше отворен през цялото време.

– Завесата беше ли спусната? – запита Холмс.

– Не съм сигурен, но ми се струва, че беше спусната наполовина. Да, спомням си, че той я вдигна нагоре, когато отваряше прозореца. Тъй като не можах да открия бастуна си никъде и се суетях, той ми каза: „Нищо, момчето ми. Сега с теб ще се виждаме по-често, така че при следващото ти идване ще си получиш бастуна.“ Така напуснах господин Олдакр – той стоеше между огнеупорния шкаф и книгата, наредени върху масата. Беше съвсем късно и не можех да се върна в Блэкхит, затова пренощувах в хотела и нищо повече не съм чул, докато не прочетох сутринта във вестника за ужасната случка.

– Имате ли още въпроси, господин Холмс – запита Лестрейд, чиито вежди се повдигнаха няколко пъти по време на разказа.

– Не, нямам повече въпроси, докато не отида сам в Блэкхид.

– Искате да кажете в Норуд – поправи го Лестрейд.

– Извинете, несъмнено това исках да кажа – отговори Холмс със загядъчната си усмивка.

От многото контакти, които беше установявал по различни случаи с Холмс, Лестрейд беше успял да проумее, че острият като бръснач ум на моя приятел разсичаше всичко, което за него, криминалният инспектор от Скотланд Ярд беше непрогледен мрак. Аз забелязах, че той гледаше Холмс с любопитство.

– Мисля, че съвсем скоро пак ще си поговорим с вас, господин

Холмс – рече той. – А сега, господин Макфарлан, двама от моите полицаи чакат във, а долу на улицата ни очаква и файтонът.

Нещастният млад човек стана и като хвърли умоляващ поглед към нас, излезе от стаята. Полицаята го съпроводи, а Лестрейд изведнъж реши да остане при нас.

Холмс събра листчетата, които бяха всъщност черновата на завещанието и ги разглежда внимателно.

– В този документ има някои особености, нали Лестрейд? – каза той, като сочеше листчетата.

Инспекторът ги погледна учудено.

– Мога да прочета само някои от първите редове, средата на второто листче и два реда от края. Написани са толкова ясно, все едно, че са напечатани – каза Лестрейд. – Но всичко останало е написано много лошо, дори на, три места става съвсем нечетливо.

– Какво заключавате от това? – запита Холмс.

– А вие?

– Че са писани във влака. Добрият почерк означава станциите, когато влакът не се е движел, а лошият – когато влакът е бил в движение. А пък съвсем нечетливият почерк – когато влакът е преминавал през стрелките. Опитният експерт би се произнесъл веднага, че черновата е писана близо до града, където стрелките изобилствуват. Ако се допусне, че той е писал завещанието през цялото време, може да се предположи, че влакът е бил пощенски и е спирал само веднъж – между Норуд и Лондон Бридж.

Лестрейд се разсмя.

– Не, това за мен надминава всичко – каза той. – Какво значение отдават на тези изводи, господин Холмс? Какво отношение има всичко това към нашата работа?

– Аз внимателно следих разказа на младия човек. Не е ли учудващо, че такъв един важен документ е бил подготвен толкова набързо – във влака? За мен това е признак, че този, който го е писал, не му е отдавал особено практическо значение. Според мен така би постъпил човек, който няма намерение изобщо да прави завещание.

– И по този начин той е предрешил смъртта си – добави Лестрейд.

– Така ли мислите?

– А няма вие не мислите така?

– Не зная. Твърде е възможно. Но работата още не ми е ясна.

– Не е ясна ли? Че какво може да бъде по-ясно? Узнавайки, че става богат наследник, младият човек нарежда нещата така, че да може

вечерта да отиде у своя наследодател. Не казва никому нито дума, вечерта изчаква да си легне икономката, убива жертвата си, после я изгаря и се прибира в близкия хотел. Кървавите петна в стаята и по бастуна са много слаби и той не ги е забелязал. Изгаряйки тялото, той се е надявал, че не оставя никакви следи. Нима всичко не е очевидно?

– Мен ме поразява, драги Лестрейд, обстоятелството че именно всичко е много очевидно – отговори Холмс. – Независимо от всичките ви положителни качества, на вас ви липсва въображение. Ако можехте за минутка да се поставите на мястото на младия човек, нима бихте избрал за време на извършване на престъплението вечерта, веднага след като сте узнал, че ставате богат наследник? Нима нямаше да ви се стори опасна тази близост във времето между тези два факта? Второ, нима ще предпочетете да извършите това престъпление, когато е налице жив свидетел – икономката, която ви е посрещнала на вратата? И трето – след като сте употребил такъв труд да изгорите тялото, ще оставите бастуна си в спалнята на жертвата – явно доказателство за автора на престъплението. Признайте, Лестрейд, всичко това звучи невероятно.

– Що се отнася до бастуна, господин Холмс, вие знаете не по-зле от мен, че понякога престъпникът е толкова развълнуван и може да направи детински грешки. Защо да не предположим, че една такава грешка е забравянето на бастуна? Дайте ми сега друго обяснение, моля ви.

– Мога да ви дам поне половин дузина – отговори Холмс. – Има една версия, която е много правдоподобна. Слушайте ме внимателно. Олдакр показва документите, някои от които безспорно имат определена стойност. Пред прозореца, чиято завеса е полуспусната, минава случаен скитник, който вижда огнеупорната каса, документите и естествено двамата мъже, които ги разглеждат. Както и трябва да се предполага, скитникът изчаква младият Макфарлан да си тръгне, влиза, пребива с бастуна Олдакр, изгаря тялото и си отива.

– Защо би изгорил тялото?

– А защо Макфарлан би го изгорил?

– За да се отърве от някои улики.

– Скитникът може би е искал да скрие факта на престъплението.

– А защо не е откраднал нищо?

– Вероятно защото е разбрал, че не ще може да продаде нито един от документите.

Лестрейд поклати глава, но ми се стори, че не е вече толкова уверен.

– Е добре, господин Холмс. Вие търсете вашия скитник, а ние ще

държим нашия човек. Бъдещето ще покаже кой е бил прав. Довиждане. Днес сигурно ще мина в Норуд, за да видя как живеете.

Когато Лестрейд си тръгна, Холмс стана и започна да се приготвя за работа, която явно му беше близка до сърцето.

– Преди всичко, Уотсън, както казах, аз трябва да отида в Блукхит.

– А защо не в Норуд?

– Защото аз разделям нещата и започвам от техния генезис. А за мен този твърде любопитен случай има своята предистория. Ето виждате, че полицията се нахвърля на извършеното престъпление. А на мен ми се струва, че трябва да си изясня отношенията, които са съществували много преди престъплението. Интересно ми е например, как така изведнъж младият Макфарлан става неочакван наследник. Повярвайте ми, мисията, с която се нагърбвам, не крие никакви опасности и затова не ви предлагам да ме придружите. Надявам се, че до довечера ще мога да ви разкажа какво съм направил за нещастния млад човек, който сложи съдбата си в нашите ръце.

Приятелят ми се върна доста късно и по неговото мрачно и неспокойно лице успях да забележа, че големите надежди, с които беше излязъл, не бяха се оправдали. Повече от час той лениво свири на цигулка, като се мъчеше по този начин да сложи в ред нервите си. Най-после захвърли цигулката и започна своя разказ.

– Нищо не върви, Уотсън. Аз се насърчавах пред Лестрейд, но започна да ми се струва, че този път той върви по върнатата следа, а ние – по грешната. Боя се много, че британските съдебни заседатели все още не са достигнали тази висока степен на развитие и че ще отхвърлят моите теории пред фактите, с които разполага Лестрейд.

– Ходихте ли в Блукхит?

– Да, Уотсън, и много бързо се добрах до интересуващите ме факти. Бащата на младия човек беше излязъл да търси сина си, но с майката – дребна синеока жена, проведохме един доста подробен разговор. В невинността на сина си тя въобще не се съмнява. Но ми направи впечатление, че тя не изказа нито учудване, нито съжаление по повод смъртта на Олдакр. Напротив, тя говори против него с такава жар, че ако полицията би чула половината от нейните думи, изобщо не би се усъмнила във виновността на сина й. Забележете: „Той повече приличаше на зла и хитра маймуна, отколкото на човек – каза тя. – И той винаги е бил такъв – още от годините на своята младост.“ „Вие познавахте ли го по това време? – запитах аз.“ „Да, познавах го много добре. Той настойчиво ме задиряше. И благодарая на Бога, че изборът ми падна на един по-достоеен, макар и

по-беден човек. Аз почти се бях сгодила за него, господин Холмс, когато научих за една негова възмутителна постъпка. Предния ден той беше пуснал котка в кафез с птици. Представяте ли си! Така се възмутих от тази жестокост, че не пожелах повече да имам нищо общо с него.“ Тя извади от чекмеджето на писмената си маса един женски портрет и ми го подаде. Лицето на снимката беше издраскано и изпонарязано с нож. „Това е мой портрет – рече тя. – Олдакр ми го върна в този вид на другия ден след сватбата ми.“ „Е – рекох аз, – вижда се, че той вече ви е простил, щом оставя на сина ви такова наследство.“ „Нито аз, нито синът ми бихме желали да получим нещо от Джоунас Олдакр – нито жив, нито мъртъв! – извика тя.“ А после добави: „Има Бог на небето, господин Холмс, и този Бог, който наказва злия човек, ще докаже, че ръцете на сина ми не са изцапани с неговата кръв!“ След това отидох още на две-три места, като се надявах да доразвия моята версия, но нищо положително не можах да узная. Най-после оставих Блакхит и се отправих за Норуд.

– Дик Ден Хауз е голяма вила, изградена в най-нов стил от червени тухли – продължи Холмс. – Пред нея има поляна с група лаврови¹ дървета. Вдясно и далеч от пътя е складът за дървен материал, където е станал пожарът. Нахвърлих и малък план на къщата и местността. Ето вижте, това е прозорецът на спалнята на Олдакр, през който може да се наблюдава от пътя – това ми е едничката малка утеха, която получих днес. Лестрейд не беше там, но неговият старши полицай ме посрещна и ме разведе из къщата. Току-що бяха открили нещо важно. Цяла сутрин бяха ровили из пепелта и търсили органични остатъци, а изведнъж пред погледа им попаднали някакви метални кръгчета. Оказа се, че това са копчета; на едно от тях успях да прочета надпис „Хайамс“ – оказа се, че това е името на шивача на Олдакр. Разгледах внимателно полянката, като търсех някакви следи, но почвата е много суха и спечена. Нищо не личеше, освен че през живия плет, който е близо до изгорелите греди, е тътрено нещо тежко – вързоп или може би тяло. Всичко това, разбира се, само допълва версията на полицията. Пълзях по полянката и августовското слънце ми пареше гърба, но след половин час лазене не станах по-умен отпреди. След този неуспех влязох в спалнята и я разгледах. Кървавите следи бяха слаби, но пресни. По бастуна – също. Няма съмнение, че бастунът е на нашия клиент. Той не отрича това. Следи от

1. лавър (лат.) – ниско дърво или храст с вечнозелени благоуханни листа, които служат за подправка на ястия; дафина, дафиново дърво.

трето лице в спалнята няма, което пак потвърждава версията на полицията. По едно време ми блесна някакъв лъч на надежда. Разгледах книгата, които бяха извадени и запечатани в големи пликове. Полицията беше разпечатала някои от тях. Оказаха се книга без особена стойност, а пък и касовата книга за моя изненада ми показва, че господин Олдакр не е бил толкова богат. Но на мен ми се струваше, че не всички книги са на лице. Изглеждаше ми, че има документи (може би най-ценните), които аз не можах да открия. Ако бихме могли да докажем, че има такива документи, тогава можеше да обърнем доводите на Лестрейд против самия него, защото кажете ми кой ще вземе да краде книга и при това ценни, които по наследство ще станат негови.

Холмс въздъхна и продължи:

– Като не попаднах на никаква следа, най-после опитах щастие то си с икономката. Казва се госпожа Лангсинтън. Дребна, мургава, мълчалива жена, с подозрителни очи, които гледат винаги настрана. Убеден съм, че тя би могла да ни разкаже нещо. Тя е посрещнала Макфарлан и към десет и половина отишла да си легне. Нейната стая е в другия край на къщата и тя нищо не е чула. Събудила се от камбаните, които оповестявали пожара. Бедният и скъп господар, разбира се, бил убит. Имал ли е врагове? Боже мой, всеки има врагове, но господин Олдакр водел много усамотен живот и се срещал с хора само във връзка с професията си. Видяла е копчетата и е сигурна, че са от дрехата, с която е бил облечен нейният господар вечерта. Дървеният материал наистина е много сух, защото цял месец не е валяло. Според нея гредите горели като прахан и докато отиде до там, всичко било вече в пламъци. Както тя, така и пожарникарите ясно усещали мирис на изгоряло месо. За деловите работи и книгата на господин Олдакр тя не знаела нищо.

– И ето, скъпи Уотсън, ето отчета за моя, неуспех. Но все пак... – Холмс стисна ръце – аз зная, че всичко това не е истина. Пропит съм от такова убеждение до мозъка на костите си. Има факти, които не са излезли наяве, а и икономката знае нещо повече. В очите и прочетох някакво предизвикателство, което крие нещо престъпно. Трябва нещо да се случи, някакъв щастлив шанс, иначе изчезването на предприемача от Норуд няма да се причисли в списъка на нашите успехи, разказите за които търпеливата ни публика чака да научи.

– Сигурно – казах аз – външността на момъка ще действа благоприятно на нашите съдебни заседатели.

– Опасно е да се надяваме на това, драки. Помниш ли страшния убиец Бърт Стивън? Можем ли да си представим по-нежно и миловидно

юношеско лице?

– Вярно е.

– Ако не бъдем в състояние да установим нещо ново, младият човек е загинал. Има нещо любопитно, което успях да открия в книгата и касовата книга на Олдакр. Причината за лошия му баланс произлиза от големите суми, теглени с чекове в последната година от някой си Корнилиъс. Признавам, че съм страшно любопитен да разбера кой би могъл да бъде този господин Корнилиъс, с който откъснатият от живота предприемач би могъл да има такива големи сметки за уреждане. Не намерих никакви квитанции, които да отговарят на такива солидни суми и ако предположим, че въпросният господин е някакъв посредник, то аз ще насоча усилията си в банката, за да установя господина, който е получавал тези големи суми срещу чековете. От едно се боя, скъпи Уотсън, че Лестрейд ще успее да обеси нашия клиент, преди ние да сме се добрали до истината, а това ще бъде тържество за Скотланд Ярд.

Не зная колко беше спал тази нощ Холмс, но когато се появих за закуска, заварих го бледен и уморен, а очите му изпъкваха по-ясно от друг път поради черните кръгове под тях. Килимът около него беше наръсен богато с пепел от цигари и навсякъде се виждаха разпръснати последните утринни издания на вестниците. На масата стоеше отворена телеграма.

– Какво мислите за това, Уотсън? – запита той, като ми подхвърли телеграмата през масата.

Известието беше от Норуд и гласеше:

„Нова важна улика. Виновността на Макфарлан е окончателно установена. Съветвам ви да се откажете от работата.

Лестрейд“

– Това е последното кукуругу на Лестрейд – подхвърли Холмс с горчива усмивка. – А аз мисля, че е рано да се захвърли тази работа. Новата важна улика може да бъде двустро оръжие и да поразии с обратна посока доводите на Лестрейд. Закусете, Уотсън, а след това ще излезем. Чувствавам, че днес ще ми бъдат необходими вашето съдействие и подкрепа.

III.

Холмс не закуси. Една от неговите особености беше тази, че в минутите на най-голямо напрежение той не консумираше нищо; виждал го бях в безсъзнание от изтощение и липса на храна. „В тази минута аз не мога да губя сили и нерви за хранене!“ – отговаряше той на лекарските ми забележки. Поради тази причина не останах учуден от факта, че не пожела да закуси и бързо се измъкнахме към Норуд. Тъпла любопитни все още обикаляше около вилата Дин Ден Хауз – такава каквато си я представях. Пред вратата ни посрещна Лестрейд. Лицето му сияеше от тържество, а държането му беше дебелашки победоносно.

– Е, господин Холмс, успяхте ли да докажете, че сме сгрешили? Намерихте ли своя скитник? – извика той.

– Не съм дошъл още до никакво заключение – отговори моят приятел.

– Но затова пък ние още от вчера дойдохме до заключение, а сега вече го потвърждаваме. И така този път вие ще признаете, че малко сме ви понадминали, нали, господин Холмс?

– Истина е, че видът ви е такъв, сякаш се е случило нещо необикновено – отбеляза Холмс.

Лестрейд високо се засмя.

– Вие не обичате да ви надминават, както и всички ние – останалите грешници на този свит – каза той. – Заповядайте оттук, господа, и аз мисля, че ще успея да ви убедя веднъж завинаги, че Джон Макфарлан е извършил това престъпление.

Той ни поведе през коридора към тъмното предверие.

– Тук е трябвало да влезе Джон Макфарлан след извършеното престъпление, за да си вземе шапката – каза Лестрейд. – Сега погледнете ей това.

Той драсна театрално клечка кибрит и при светлината и всички видяхме кърваво петно на бялата стена. Като приближи клечката по-наблизо, разбрахме, че това не е само петно, а ясен отпечатък от палец.

– Погледнете го с лупата, господин Холмс!

– Това и правя – отговори моят приятел.

– Вие много добре знаете, че няма два еднакви отпечатъка от пръсти.

– Слушал съм за това – скромно потвърди Холмс.

– В такъв случай сравнете моля, този отпечатък от стената с този восьъчен отпечатък, снет тази сутрин от Макфарлан по моя заповед.

Лестрейд приближи след поредната клечка кибрит восьъчния отпечатък до кървавото петно. Нямаше нужда от лупа, за да се установи, че и двата отпечатъка са идентични. Стана ми мъчно за нашия нещастен клиент. Той щеше да загине.

– Това вече е краят – каза Лестрейд.

– Да, краят – повторих аз.

– Някои от нас проявяват голяма склонност да бъдат самоуверени!

Дързостта на този човек беше очевидна, но ние не можехме да му се сърдим. Той продължи:

– Това е наистина волята на Провидението. Младият човек е сложил палеца си на стената, когато е взимал шапката си от закачалката. И какво чудно има в това. Само като се замислим, няма нищо по-естествено от това движение!

Външно Холмс изглеждаше спокоен, но цялото му тяло трепереше от вътрешно напрежение.

– Така е, Лестрейд! Ами кой направи това важно откритие?

– Икономката, госпожа Лангсингън, обърнала вниманието на полицията, който е бил дежурен през нощта.

– Къде е стоял полицаят?

– Той не е излизал от спалнята, където е било извършено престъплението и е пазел никой нищо да не пипа.

– Защо полицията не е видяла вчера това петно?

– Ние не виждахме причина да изследваме така грижливо това предверие. Освен това тази част на къщата не представляваше интерес за нас.

– Да, да, разбирам ви. Предполагам, че петното и вчера е било там? – запита Холмс.

Лестрейд погледна Холмс с такъв поглед, като че ли въпросът му беше отправен от луд човек. Признавам, че и аз бях учуден от този странен въпрос.

– Да не би да мислите, че Макфарлан се е измъкнал нощес от затвора и е дошъл да потвърди уликите срещу себе си? – изръмжа Лестрейд. – Каня всеки експерт, който посочите вие, за да установи идентичността на отпечатъците.

– Това безспорно е отпечатък от палеца на Макфарлан – каза Холмс.

– Е, достатъчно – рече Лестрейд. – Аз съм практичен човек,

господин Холмс, и когато имам в ръцете си очевидни доказателства, правя последното заключение. Ако имате да ми кажете нещо, ще ме намерите в ресторанта, където смятам да напиша моя рапорт.

Холмс явно се успокои, въпреки, че по лицето му още играеше веселото изражение.

– Скръбно откритие, нали, Уотсън. Но аз съм сигурен, че именно то ще ни даде възможността да измъкнем нашия клиент от ръцете на палача.

– Приятно ми е да слушам това. Аз се боях, че всичко вече е загубено.

– Едва ли бих казал това, Уотсън. Просто считам, че в тази важна улика има нещо, някакъв сериозен недостатък.

– И какъв е той, Холмс?

– Аз зная само едно, Уотсън. Когато вчера изследвах това предврие, петното го нямаше на стената! А сега да се поразходим малко на слънце.

Нищо не разбирайки, онемял от това, което каза Холмс, аз го последвах в градината със сърце, стоплено от надеждата. Приятелят ми обиколи къщата, като внимателно се взираше във всички стени. Обиколихме отново вилата. После влязохме вътре. Холмс изследва вътрешността от зимника до тавана. Повечето от стаите не бяха подредени, но Холмс се мушна навсякъде. Най-после стигнахме до края на един коридор, на който излизаха три необитавани стаи.

– Наистина, Уотсън, в този случай ние се срещнахме с единствени по рода си обстоятелства. Рядък случай! Мисля, че сега е момента да извикаме Лестрейд. Той се посмя достатъчно за наша сметка, нека сега, ако правилно съм решил загадката, ние да се посмеем над него. Да, мисля, че правилно съм решил този случай!

Инспекторът от Скотланд Ярд все още пишеше в ресторанта на хотела, когато влязохме там.

– Доколкото разбрах, вие пишете рапорт за това престъпление? – попита Холмс.

– Да.

– Нямате ли чувството, че всичко това е преждевременно? Не зная защо ми се струва, че вашите улики са непълни?

Лестрейд отлично познаваше моя другар, за да не обърне внимание на думите му. Той остави перото и загледа Холмс с любопитство.

– Какво искате да кажете, господин Холмс?

– Само това, че има още един важен свидетел, когото не сте видял.

– Можете ли да го представите?

– Мисля, че мога.

– Тогава представете го, моля.

– Ще използвам цялото си умение. Колко полицаи имате?

– За сега трима.

– Прекрасно! – извика Холмс. – Бихте ли ми казал какви хора са те: имат ли здрави гласове, едри и силни ли са?

– Без съмнение те отговарят на тези характеристики. Само не мога да разбера защо са ви затрябвали гласовете им?

– Сигурно ще успее да ви покаже нещо твърде забавно – отговори Холмс. – Моля, повикайте хората си и да тръгваме.

IV.

И така, след пет минути бяхме пред Дик Ден Хаус. С нас крачеха и тримата полицаи.

– В бараката има много слама. Тя ще ни помогне да се запознаем и с последния свидетел – каза Холмс. – Моля, донесете малко слама. Вие, Уотсън, имате вероятно в джоба си кибрит. Благодаря ви. А сега, господин Лестрейд, ще ви помоля да ме последвате всички на горния етаж.

Както казах преди малко, на широкия коридор на горния етаж излизаха вратите на три неподредени стаи. В края на коридора Холмс ни строи всички в една редица. Полицайте се усмихваха подигравателно, а Лестрейд гледаше другаря ми със смесен израз на учудване, очакване и подигравка.

– Бъдете любезен да изпратите полицайте за две кофи вода. Сламата сложете тук на пода, така че да не допира стените... А сега изглежда всичко е готово...

Лестрейд почервения и се разсърди.

– Не разбирам защо започнахте всички тези шеги с нас, господин Холмс! – каза той. – Ако знаете нещо, бихте могъл да ни го съобщите, без всичките тези дивотии!

– Уверявам ви, драги Лестрейд, че имам много важна причина да правя това така, както съм го намислил. Вие може би си спомняте, че преди няколко часа се шегувахте за моя сметка и тогава пееше вашият петел. Сега ще ме извините за този театър. Моля ви, Уотсън, отворете прозореца и след това запалете сламата!

Аз изпълних всичко и от нахлулия ветрец струя дим се изви по коридора, а сламата пламна и запраща.

– Сега ще видим ще се появи ли и последният свидетел, Лестрейд. Моля всички дружно да извикаме „пожар“! Хайде, раз, два, три...

– Пожар! – извикахме всички.

– Благодаря ви. Ще ви обезпокоя още веднъж!

– Пожар!

– Моля ви още веднъж, господа, и всички заедно!

– Пожар!

Този вик трябва да беше се разнесъл из целия Норуд.

Едва стихна викът и се случи нещо съвсем неочаквано. Стената в края на коридора се отмести и през отвора излезе едно мигащо,

изплашено старче. Приличаше ми на заек, който излиза от дупката си.

– Невероятно – спокойно каза Холмс. – Уотсън, хвърляйте водата върху сламата. Достатъчно! Лестрейд, позволете да ви представя вашия главен свидетел – **господин Джоунас Олдакр!**

Детективът смутен и с неизказано вълнение изблещи очи към новопоявилите се. Не по-малко объркан изглеждаше и Олдакр – той мигаше от силната светлина в коридора и поглеждаше ту към нас, ту към гаснещия огън. Лицето му бе отвратително хитро, порочно, злобно, с неспокойни светли примигващи бели клепки.

– Но какво е това? – най-после се окопоти Лестрейд. – Какво правехте вие през цялото време тук?

Олдакр се изсмя неловко, като се отдръпна бързо от ядосаното почервеняло лице на детектива.

– Не съм сторил нищо лошо.

– Нищо лошо ли? Вие сте направил всичко, зависещо от вас, за да бъде обесен един невинен човек. И ако не беше този господин, вие щяхте да постигнете целта си!

Подлото същество започна да хленчи.

– Уверявам ви, господине, това беше само шега от моя страна.

– Шега ли? Нима? Дълго ще се смеете над тази шега! Уверявам ви, господин Олдакр.

След като полицаите го отведоха, Лестрейд се обърна към моя приятел:

– Господин Холмс! Аз не мога да говоря пред останалите, но пред доктор Уотсън мога да изразя чувството си на възхищение от вашата работа и да изкажа мнението си, че това е най-блестящата ваша идея, която ще ви донесе безспорно признание! За мен е тайна как стигнахте до този извод, но както и да е, вие спасихте живота на един невинен човек и избегнахте един огромен скандал, който би зачеркнал името ми от списъците на Скотланд Ярд!

Холмс се усмихна и потупа Лестрейд по рамото.

– Не само, че името ви няма да пострада, ами ако измените малко рапорта си, бихте могъл да направите така, че то да се прослави!

– Как, нима не искате вашето име да бъде посочено като главно действащо лице в цялата работа?

– За мен удоволствието беше да открия престъпника, Лестрейд. Може би след време, ако позволя на своя ревностен летописец – тук Холмс се обърна към мен, – той ще има грижата името ми да прогърми из целия континент. А сега да разгледаме леговището, което си е

устроил нашият свидетел, или ако искате, Лестрейд, обвиняем?

С доста майсторство и въображение, с помощта на специално приспособени летви-, Олдакр беше измайсторил хитро укритие, което се снабдяваше с въздух от специални прорези на височината на горния корниз. Имаше легло и запас от храна и вода, няколко книги и листове за писане, както и няколко запечатани плика с документи. Когато напуснахме скривалището, Холмс каза:

– Ето ползата да бъдеш строител. Можеш сам да си направиш таква скривалище, без хората, които живеят наоколо, ѝ да подозират. Освен, разбира се, твоите съучастници. Аз мисля, Лестрейд, че нашата икономка също попада в списъка на лицата, които трябва да задържите!

– Ще послушам съвета ви. Но по какъв начин, господин Холмс, открихте всичко това?

– Аз бях убеден, че нашият храбрец се крие в къщата. Когато премерих с крачки коридорите и видях, че горният е с шест крачки по-къс от съответния долен, на мен ми стана ясно къде е скривалището. Предположих, че Олдакр не ще има смелост да продължи да стои скрит след виковете за пожар и след миризмата на изгоряло, която постигнахме със сламата. Ние можехме да го хванем като разбием стената, но за мен беше по-забавен начинът, по който го принудихме да излезе сам. Освен това, трябваше да ви запластя, драги Лестрейд, за сутрешното ви държане.

– Вие безспорно ми върнахте монетата, господин Холмс. Но по какъв начин разбрахте, че той изобщо се намира въкъщи?

– Отпечатъкът от пръста, Лестрейд! Вие казахте, че това е краят. То наистина беше краят, само че в обратен смисъл. Аз знаех, че предния ден този отпечатък не съществуваше. Винаги съм бил много внимателен към подробностите, затова бях изследвал предверието. Предния ден стената беше чиста. От това следва, че петното е било направено през нощта.

– Но по какъв начин?

– Много просто. Когато са обработвали книгата и са ги запечатвали в пликове, Олдакр е помолил Макфарлан да натисне с пръст мекия восък на някой от печатите. Сигурно това е било направено. Така бързо и естествено, че Макфарлан веднага е забравил за него. Можем да допуснем, че е сторено съвсем случайно и Олдакр изобщо да не е имал намерение да използва този отпечатък, но по-късно, когато сам в скривалището си е обмислял всичко, си е спомнил за восъчните печати и тогава му е хрумнала мисълта, че с този отпечатък може да създаде

окончателна и необорима улика срещу младия Макфарлан. Нищо по-лесно няма от това, да използва такъв отпечатък и, зацапан с малко кръв, да го лепне на стената. Разгледайте запечатаните пликове в скривалището му и ще се уверите (ловя се на бас), че там съществува такъв плик с въсъщен отпечатък. Разбира се, остава открит въпросът дали всичко това той е сторил сам, или със съдействието на своята икономка.

– Удивително! – извика Лестрейд. – Удивително! Когато вие излагате фактите и обстоятелствата, всичко става ясно като ден. Но в края на краищата, каква е била целта на тази хитро замислена история?

Забавно беше да се наблюдава Лестрейд в такива случаи. Високомерният и високопоставен детектив от Скотланд Ярд изведнъж се превръщаше в малък ученик, който задава въпроси на учителя си.

– Мисля, че това се обяснява лесно. Господинът, който ни очаква долу, е хитър, зъл и отмъстителен. Вие знаете ли, че някога майката на Макфарлан го е отблъснала като евентуален жених? Не? Затова ви казах, че отначало трябваше да се отиде в Блэкхит и едва след това в Норуд. И така, нанесената обида гризе неговата зла, хитра душа; цял живот той жадува за отмъщение и не вижда такава възможност. През последните две години работите му взели лош обрат. (Благодарение, мисля, на тайни спекулации.) Той изпада в лошо положение. Решава да измами кредиторите си, като издава чекове за големи суми на някой си Корнелиъс – според мен измислено име. Още не съм проследил тези чекове. Според мен той е възнамерявал да промени името си, да изтегли парите, да изчезне и да започне нов живот някъде на друго място.

– Това звучи правдоподобно.

– Той е искал да съчетае изчезването си с отмъщението срещу жената, която навремето го е обидила жестоко. С две думи искал е синът на тази жена да бъде осъден като негов убиец. Това е бил шедьовър на подлостта и той го е изпълнил майсторски. Идеята за завещанието, която дава очевиден мотив за престъплението, тайното посещение на младежа без знанието дори на неговите родители, „невинното“ задържане на бастуна, кръвта, изгорелите органични остатъци, копчетата – всичко това е изиграно виртуозно. Така той беше оплел добре в мрежите си младия Макфарлан допреди няколко часа. Но, забележете, той няма онези високи качества на артистичност, които са необходими и при престъпленията. Той пожела още повече да уличи „престъпника“ с кървавия отпечатък и с това сбърка. Да слезем долу, Лестрейд, тъй като ми се ще да му задам един-два въпроса.

Злобното същество седеше в гостната си, в компанията на двама

полицаи.

– Това беше шега, драги господине, нищо повече от шега – продължаваше да хленчи той. – Уверявам ви, че се скрих само за да видя какъв ефект ще произведе моето изчезване. Не допускам, че можете да бъдете несправедлив, за да твърдите, че съм искал да zlepоставя бедния момък Макфарлан.

– По този въпрос ще се произнесат съдебните заседатели – отговори Лестрейд, – Във всеки случай аз ви задържам, а обвинението ще ви се представи след няколко часа.

Тук се намеси Холмс:

– Вероятно ще узнаете, че вашите кредитори ще наложат запор върху банковата сметка на господин Корнилиъс.

Старчето трепна и погледна злобно Холмс.

– Задължен съм ви и ми се струва, че ще имам случай да се разплатя и с вас.

Холмс се усмихна снизходително.

– Мисля, че в продължение на следващите няколко години времето ви ще бъде твърде заето – каза той. – А ще ни разкажете ли, освен старите си панталони какво друго бяхте хвърлили в огъня – умряло куче ли, зайци ли, какво? Не искате да ми отговорите? Боже мой, колко не любезно от ваша страна. Що се касае до мен, аз мисля, че два заека прекрасно ще обяснят присъствието и на кръвта и на органичните отпадъци, както и на миризмата от изгоряло месо по време на пожара. А вие, приятелю Уотсън, ако някога напишете разказ за този случай, не забравяйте да споменете и за зайците.

КРАЙ

Arthur Conan Doyle
The Adventure of the Norwood Builder, 1903

Сканиране, разпознаване и редакция: Борис Борисов, 2008

Публикация

Артър Конан Дойл
Приключенията на Шерлок Холмс

Приключения 2

Приключението със строителния предприемач от Норуд
Пенснето със златните рамки
Короната с берилите
Глория Скот
Смъртта на Чарлз Огъст Милвертън

Издател: КФ „БИСЕРНА 91“
София, 1991

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7305>]